

raken evenwel
gaat.
it van deze ge-
schied maar naar
hij sterft, en
niet niet ont-
l van talloos
tan alle bergen,
de daarvan, ten
tijd verzekerd,
daarvan nu ook
in aanzien van
ik zijn mag, in
en verdoemende
direkte zekerheid
ezus is. En op
eformeerde god-
weten we met
van een ander

lat toch, naar
zijn in Christus
naar 't vleesch,
volkomen waar,
voor ons nog
om de een-
spijkelijk leemende
loot met onse
dat hij waarlijk
het gebied van
misleidende na-
den vorm — en
nimen besluiten

eens anders ge-
sicht de liefde,
rijfelen, zoolang
vonden, en al
n regel te niet
at niemand dat
e nieren proeft.
Apostels, „nle-
n de geest des

andere genade
hebben, is of
s of van over-
edingsvermogen
met wat hithoe
fbedrog gedurig

d. I., dat toch
„Sint dan is
nukt heeft”, wil
te kunnen con-
tus vrijgemaakt
ch een opmerk-
is zal hem dan
anderen steeds
zoolang ze niet
zijn eigen woord
2e, dat hij in
een genadestaat
wie hij schrijft,
uitsprekt over
Apostel, evenals
e Galatiërs, tot
ei waarschuwin-
ten, dat hij de
nigen, bij velen

grijpen — den-
e, aan Démas —
insheid en op-
n gedurig doet

e Heilige Schrift
haar godde-
zondere open-
n bijbel canonie-
een stommie
n aesthetischen

dat niemand de
het Oude Testa-
der Evangelien

elijk wij beden-
uur en wij zi-
en kunnen be-

gen slechts het
pende geleerde

eilige Schriften,
uid, blijven ge-
laak dan deze-
zingt en uitzeg-
heilige Schrift

rom de eerste
te doen geven;
n en den maat-
even. De rollen

ven in de uren,
of het is nu

regel, ook ten
den dichter

n stapelen zich
ter ernst is niet
locaat van den
ngst te nemen

de waarachtig-
erde moge man

den schijn misleid werden. En wij niemand onder ons
zal meenen, dat hij in onderscheiding der geesten de
Apostelen overtroft, zullen we vrede moeten nemen met
het feit, dat we van eens anders genadestaat en dus
van zijn zaligheid na zijn verscheiden, nooit absolute
zekerheid hebben.

Wij dit nu zeggen — en daarmee kom ik op het ge-
voelsargument dat E. S.—d. W. M. aanvoerde, dat we
achter de oprechtheid van ieder die zich als geloovige
aandient een vraagteeken zetten, en dat we ons bij het
sterfbed van wie in blijden geloofsjubel mag heengaan
den troost en de zielverkwikking, die in zulk heengaan
liggen, laten rooven door de pijnigende gedachte, dat
het alles nog wel niets dan misleidende schijn kan
wezen?

Natuurlijk niet. Er ligt toch nog wel het een en
ander tusschen absolute zekerheid en pijnigenden
twijfel. Er is toch ook — en in velerlei graad — wat
we vertrouwen noemen. En welk een vastheid dit
vertrouwen hebben, en wat gerustheid het, om de over-
tuigende objectieve (voorwerpelijke) en subjectieve
(onderwerpelijke) gronden waarop het rust, onze ziel
kan geven, bewijst b.v. het vertrouwen van het kind,
dat vader zijn vader en moeder zijn moeder is. Ook
hierbij is van volstrekte zekerheid, van een zekerheid
als die we hebben aangaande de som van 2×2 , geen
sprake. Bewijzen, zooals men op dwingende gronden een
wiskunstige stelling bewijst, dat dit of dat paar men-
schen zijn ouders zijn, kan men een kind nooit, en kan
het kind zelf niemand. En menig kind was het een
vreedse ontgoocheling, waaraan het aanvankelijk niet
gelooven kon, op later leeftijd tot de ontdekking te
komen, dat de menschen, die het zijn leven lang daar-
voor gehouden had, niet inderdaad zijn ouders waren.

Doch zal dit feit nu een kind verledenen om, van
't oogenblik af dat het daarvan hoort, zich te gaan
kwelden met de vrees, dat wie het zijn ouders noemt
niet waarlijk zijn ouders zijn?

Het is het mysterie van de liefde, dat, mag het ook
een mysterie zijn, hier alles verklaart. Bij 't kind in
zijn verhouding tot zijn ouders; en zoo ook bij den
eenen geloovige in zijn verhouding tot den anderen
geloovige. Der liefde, die geloof, waar de cijfermat
twijfelen zou; die vertrouwt en hoopt, waar de sceptische
rekenmeester een beslist „neen” zou spreken.

Met de logica der liefde zullen we het voorloopig
tegenover elkander moeten stellen. Met haar kunnen
we 't ook stellen.

Toch is liefde niet blind, en daarom maakt ze niet
onbezonnen, noch naar rechts noch naar links.

Ze maakt vooral niet blind — ik heb het over chris-
telijke liefde — voor eigen kortzichtigheid en daarom
oordeelt ze nooit haastig en nimmer hard.

Nu kom ik tot de derde bedenking die ik kreeg.
Zij raakt niet de zekerheid die we al of niet hebben
aangaande de zaligheid van tot jaren van onderscheid
gekomenen; die als geloovigen sterven; maar die met
betrekking tot de zaligheid onzer jong-wegstervende
kinderen.

Onze lezer R. v. D. te A. schrijft: „Absolute zeker-
heid aangaande de zaligheid van een volwassen af-
gestorvene hebben we nooit. Daar ben ik het mee
eens. Maar nu concludeer ik: één van beide: dat-
zelfde geldt ook voor jonge kinderen (maar dan mag
twijfel ook niet kwalijk genomen worden; want wie
niet zeker weet, die twijfelt) of het geldt niet, alleen
om deze reden, dat we een duidelijke belofte Gods
voor ze hebben, maar dan moeten we 't ook gelooven
met níer dan wiskundige zekerheid zelfs. Waar zit
de fout in de redeneering?”

M'n antwoord is: Er schijnt me hier méér dan één
fout te zijn.

De eerste ligt in de stelling, dat wie niet (absoluut)
zeker weet, twijfelt.

van zijn eigen tijd blijven, maar van alle eeuw is
bedere dichterziel, omdat zij van geen enkele eeuw is
ten slotte.

En de band tusschen „Schriftgeleerde” en „dichter”
wordt al losser.

Met scheldwoorden wordt gene door dezen straks
heengezonden.

En bij den dag wordt de dichter onafhankelijker
van den denker, den geloovigen denker vooral.

Wat zat hij nog in den ouden tijd, Albert Verwey,
toen hij siste:

Dichter alleen? Maar vriend, geen sterveling die u zal
[steunen]

Kies tegelijk u een Kerk of een partij in den Staat.

Want hier is het nog de kerk, of de politiek, die
scheiding maakt, die groepeerd en verdeelt. En als de
kerk verdeelt, dan kan de poëzie niet saambinden.

Maar als op 14 Januari 1925 Albert Verwey, degelijke,
zijn inaugurele rede uitsprekt, die hem in den stoel
der docenten naast de hoog-leeraren zetten zal te
leiden, dan weet hij te leven in een anderen tijd:

Ieder jong geslacht bracht gedurende veertig
verloopen jaren dichters voort, en het belang-
wekkende was, dat zij uit alle, uit de verst van
elkaar gelegene kringen kwamen. Er is inderdaad
geen groep van ons volksleven, die niet zijn dichter
kreeg, en voor geen van hen was het bezwaarlijk
erkend te worden als lid van de dichtertelijke ge-
meenschap. Stand en kerkgehoof, wijsgerige en
staatkundige overtuiging mochten scheiding teweeg-
brengen, maar de poëzie vereenigde. Het valt moeil-
ijk te zeggen hoeveel dit samentreffen van hoog-
gestemde gemoederen voor den groei van onze
beschaving betekend heeft.²⁾

Hier heeft de hoogleeraar Verwey in het feestelijk
uur zijner inauguratie den gemelijken dichter Verwey
van vroegere periode terechtgewezen; en hij deed het
grondig. Ook schaamt zich de dichter niet, dat hij
van ongelijk overtuigd is; want wie een nederlaag
duchtte, vergist zich graag. Hoor straks het zegebulletin:

²⁾ Albert Verwey, Van Jacques Perk tot nu. Rede ter
aanvaarding van het hoogleeraarsambt aan de Universiteit
te Leiden. Santpoort. C. A. Mees, MCMXXV, 15.

Dat deze stelling nu opgaat, omdat ze tusschen
absolute zekerheid en twijfel geen plaats laat voor
het vertrouwen in zijn eendeloze gradatie, is, naar
't hoop, boven reeds duidelijk geworden.

Een tweede fout in v. D.'s redeneering is, dat als
geloovige ouders een duidelijke belofte Gods hebben
aangaande de zaligheid hunner jonggestorven kinderen,
ze dan ook aan de zaligheid dier kinderen moeten
gelooven, zelfs met méér dan wiskunstige zekerheid.

Eigenlijk zijn er hier twee fouten voor één. Doch
de éne: het gebruik van 't woord „zekerheid” in
den laatste volzin, in geheel andere beteekenis dan
waarin 't begrip zekerheid dusver was gebezigd, laat
ik glippen.

't Wijs dus alleen op deze andere, v. D. zegt, dat
als we een belofte Gods hebben aangaande onze jong-
gestorven kinderen, we dan ook absolute zekerheid
hebben aangaande hun zaligheid. En dit laatste „hun
zaligheid” is dan blijkbaar bedoeld als „de zaligheid
van elk kind”.

De klein van zijn redeneering ligt voor v. D., gelijk
ieder gevoelt, in 't feit, dat een duidelijke belofte Gods
absolute zekerheid geeft, wijl ze geen plaats laat voor
de mogelijkheid van het tegendeel van wat ze vastlegt.
En dit is volkomen juist.

Doch bedacht moet daarbij, dat de belofte Gods
alleen waarborgt wat ze belooft, en niets daarbuiten.

En wat ze nu ter zake aan geloovige ouders be-
looft, is niet dat al hun kinderen, van het eerste
tot het laatste, zonder één enkele uitzondering, zalig
worden zullen; en is ook niet, dat, zonder één uit-
zondering, zalig worden al hun kinderen die in hun
prille jeugd worden weggenomen; doch alleen, dat in
't algemeen, dat als regel — maar als regel, die niet
zonder uitzondering is — hun jonge kinderen (die jong
sterven niet méér of niet minder dan die tot vol-
wassenheid komen) medeërfgenamen zijn van het Ver-
bond en van de beloften Gods in Christus. Deze belofte
Gods vertrouwen ze door het geloof. Dan regel des
Verbonds laten ze daarom gelden voor elk hunner
kinderen, zoolang de ervaring geen reden geeft om te
denken aan de mogelijkheid of ook aan de werke-
lijkheid der uitzondering. En wijl nu bij hun jong-
stervende kinderen niets hen dwong om aan de uit-
zondering te denken, geldt te hunnen aanzien voor
't geloof de regel, dat ze in Christus geheiligd, tot
kinderen en erfgenamen Gods aangenomen en daarom
nauwge zalig zijn. Hier is vertrouwen, op grond van
het Verbond en van de belofte Gods. Een vertrouwen,
welgegrond en vast genoeg om de ziel van treurende
ouders te steunen en te troosten, en dat wel somtijds door
den Heiligen Geest, in den weg van werkzaamheid
der ziel met Gods beloften, van gebedsworsteling vooral,
kan worden opgevoerd tot een jubelende verzekering
des gemoeds, maar dat toch in den regel niet uitkomt
boven een stil vertrouwen en dankend hopen.

V. K. P.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

— Plaatselijke keuze.

Aan de vijf Christelijk-Historischen in de Eerste
Kamer, ondanks de waarschuwing van hun partij-
genoot Prof. Slotemaker de Bruïne, is het te wijten,
dat de Plaatselijke Keuze verworpen werd.

In Christelijk-Historischen kring wordt de geste
van deze heeren niet bewonderd.

Een kiesvereniging sprak er reeds haar afkeu-
ring over uit.

De Nederlander was er ook niet over te spreken.

De motieven van het tegenstemmen konden dan
ook den toets van een kritiek, die het landsbelang
beoogt, niet doorstaan.

De waarde van dichters en kunstenaars ligt
hierin dat zij in duizenden vormen telkens weer
een nieuw gezicht geven op het leven. Ieder weet
dat wat wij in onze jeugd bezitten, het werkelijke
zien van de wereld, ons later verloren gaat....

Wij willen begrijpen en inplaats van leven en
wereld stellen wij stelsels, en vergeten dan dat
zij toch het leven-zelf niet zijn. Wij willen handelen,
en natuurlijkerwijs vervangen wetten, zedekundige
voorschriften en geloofsformulieren de
gevoelens van recht, goedheid en eerbied.

Noodlottig vindt de redenaar dit laatste, „omdat elk
van ons neiging heeft, wet, voorschrift en formulier
voor de werkelijkheid te houden, waarvan zij een ge-
brekige en tijdelijke afbeelding is”.

Maar wat de opstellers der formulieren, wat de stelsel-
spinners bederven, dat komt de dichter weer herstellen:

Dichter is hij die op ieder leeftijd weer kind
kan zijn. Die de gedachtespinsels kan afstroopen
en de werkelijkheid erachter zien.... Beschouwen
we op deze wijs dichters als de vertegenwoordigers
van een dadelijk, een niet door het verstand tot
afgetrokkenheid herleid leven, dan is hun be-
teekenis nergens zoo duidelijk als in de tegen-
woordige wereld van opvoeding en onderwijs.

En het argument?

De denker, die niet dichter is, luiga nu het hoofd;
en de man van de confessie en de kerk kruipe nu in
zijn schulp. Want zoo luidt het vonnis dat over allen
de dichter valt: ieder werker in de wereld van op-
voeding en onderwijs staat in dienst van een leer,
een hypothese, die voor hem de plaats inneemt van
de werkelijkheid. Maar daartegenover is het goed, dat
zich de dichter presenteert als het ideaal van den
volledigen mensch, die alleen rekent met WERKELIJK-
HEDEN....⁴⁾

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

De acte van ontslag, die den schriftgeleerde uitgereikt
wordt, is dus, naar men zucht of pocht, geteekend in
naam der waarachtige religie.

Laat men de indiening van het ontwerp na de
verwerping te haastig vinden.

Men kan daartegen zijn bezwaren uitspreken.

Doch men behoeft die bezwaren toch niet zóó te
laten wegen, dat men zijn stem aan een overigens
sympathiek ontwerp onthoudt?

Als die methode stelselmatig werd gevolgd, zou-
den vele wetsontwerpen afhangen van senatoriale
willekeur.

Soortgelijke motieven kan men heel dikwijls
vinden.

De bovenbedoelde Christelijk-Historische Afge-
vaardigden mogen zich noodig een fijner politieke
weegschaal aanschaffen.

Intusschen rijst de vraag: zal dit ontwerp voor
de derde maal worden ingediend?

Indien Mr Rutgers het deed, zou hij handelen
naar den stelregel: de aanhouder wint.

Doch zit in het tot tweemaal toe indienen van
dit ontwerp reeds niet zulk een opvoedende kracht
voor het volk, dat nu gerust een stapje verder kan
worden gegaan?

Het stelsel van Plaatselijke Keuze heeft groote
voordeelen.

Maar de schaduwzijden ontbreken niet. Die zijn
door de tegenstanders sterk overdreven. Toch blij-
ven ze bestaan.

Om eens iets te noemen. Plaatselijke Keuze zal
gewoonlijk worden toegepast in die plaatsen, waar
het betrekkelijk het minst noodig is. Want waar
de geëischte meerderheid wordt gevonden, is uiter-
aard het aantal van hen, die de bestaande toestan-
den bestendigen willen, gering. Daar zal het drank-
misbruik percentsgewijze het geringst zijn. In ge-
meenten, daarentegen, waar ieder aan zijn glaasje
gehecht is, meer dan de natie aan de Openbare
School, zal de Plaatselijke Keuze niet plaats hebben.

De haarden van drankmisbruik blijven zoo ge-
spaard.

Zou het daarom geen overweging verdienen om
hetzelfde resultaat, dat Plaatselijke Keuze beoogt,
maar dan uitgebreid tot alle gemeenten in ons
vaderland, te verkrijgen door de wet?

Wij gevoelen altijd meer voor een herziening
der drankwet of een nieuwe drankwet in dezen
geest.

Doelmatige propaganda, besprekingen in de kies-
verenigingen enz. werken misschien nog meer op-
voedend dan een telkens herhaald referendum.

En wat de vrijheid aangaat, die vrijheid wordt
niet meer belemmerd, als de wet den détailverkoop
van gedistilleerd verbiedt of dat het verbod op
een referendum berust.

Daarenboven bedoelt, gelijk herhaaldelijk verze-
kerd is, plaatselijke keuze heel iets anders dan
drooglegging.

Eij drooglegging zou zeer zeker de vrijheid in
het gedrang komen.

Maar bij onttrekking aan den détailverkoop niet.

De overheid verbiedt nu reeds den verkoop van
verschillende middelen z.a. de derivata van mor-
phium, waarvan niet ieder per se misbruik zou
maken.

Het is niet het voornaamste, hoe op het oogen-
blik politieke kansberekening oordeelt. Doch wat
men na enkele jaren kan verwachten.

En de richting wijst onmiskenbaar den kant uit

Mitsdien wordt zij als de daad van echte religiosi-
teit openbaar gemaakt.

Vandaar dan ook, dat de religieuze verbeelding, de
aesthetische genieting van den waarachtigen levens-
inhoud der Heilige Schriften, zich al vrijmoediger los-
maakt van de kerk en de kerkelijke bijbel-uitlegging.

De kunst grijpt almeer naar de religieuze motieven;
zij doet den Bijbel open en geeft meer dan kant-teek-
ningen-met-de-pen. Zij kent zichzelf het recht toe, den
Bijbel te lezen en te verklaren. Daarom is de onkerkelij-
heid van de kunst, ook de religieuze kunst, niet haar
half-bedeekte schande; neen, ze wordt haar glorie; zij
ziet daarin haar groote bevrijdingsdaad. De deserteurs
der kerk, voorzover zij „religie” nog zoeken, mogen
zich misschien nog even dakloos voelen; maar de kunst
zal hun een dak bouwen boven het hoofd. Roman-
litteratuur en novellistiek teekenen het verschijnsel der
dakloosheid religie, zegt Dr C. E. Hooykaas, terecht.⁵⁾

„Het repertoire van onze toneelgezelschappen”, zoo
gaat hij voort, „toont een toenemend getal religieuze
stukken, 't zij deze spelen in de middeleeuwen, 't heden,
of aan gene zijde van het graf....” Als Frederik van
Eeden in zijn vroeger leven grappen verkoopt ten koste
van de kerk, dan luistert heel het vaderland; maar
als hij nu zijn overgang tot Rome zijn kunst wil stellen
in dienst van zijn kerkelijk-dogmatische overtuiging, dan
wordt hem het crediet opgezegt. De dichter, zoo heeft
hij immers vroeger zelf geleerd, mag wel den belijder,
doch de belijder niet den dichter dordeelen? En daarom,
Van Eeden moge nu wegschuilen in zijn Roomschen
rijkdom en zijn Roomsche rust, het volk laat hem die
rust, als hij maar niet zijn boeken verbranden kan,
waarin de onkerkelijke man eenmaal getuigenis gaf aan
zijn onkerkelijke religie.⁶⁾

Zoo grijpt de kunst naar de Heilige Schrift; en de
decreten der waarheid zal zij met betrekking tot den
Bijbel zelf wel vinden; „soms in lange poezen van klare
aanschouwing, soms als bij bliksemlicht”.⁷⁾

En wij, wat zullen wij?

En wij, wat zullen wij?

En wij, wat zullen wij?

En wij, wat zullen wij?

En wij, wat zullen wij?

En wij, wat zullen wij?

En wij, wat zullen wij?

En wij, wat zullen wij?

⁵⁾ Haagsch Maandblad, Januari 1925, H. P. Leopold's
Uitz.-Mij. v. Gravenhage, bl. 98.

⁶⁾ Haagsch Maandblad, bl. 98, 99.

⁷⁾ Verwey, 22.